

گزارش

بازگشت ترور به سوریه

شرق: هم‌زمان با بهبود نسبی اوضاع در سوریه، حمله‌ای مرگ‌بار به جامعه مسیحیان، این کشور را در شوک فروبرد. در حومه دمشق، یک فرد مظنون به عضویت در داعش وارد کلیسای مار الیاس شد و هنگام برگزاری مراسم یکشنبه، به سوی نمازگزاران ارتدوکس یونانی آتش گشود و سپس جلیقه انفجاری خود را منفجر کرد. طبق اعلام وزارت بهداشت سوریه، تاکنون دست‌کم ۲۰ کشته و ۵۲ مجروح تأیید شده‌اند.

هنگامی که خبرنگاران به محل حادثه رسیدند، نیروهای امنیتی مسلح محوطه را مسدود کرده بودند و تلاش می‌کردند جمعیت مضطربی را که گرد آمده بودند، دور کنند. خیابان‌ها پوشیده از آوار و شیشه‌های شکسته بود و داخل کلیسا، لکه‌های خون همه‌جا دیده می‌شد. اعضای کلاه‌سفیدها مشغول جست‌وجو میان اثاثیه شکسته بودند و با کمک یک سگ، به دنبال مواد منفجره عمل‌نکرده می‌گشتند. کشتی‌ی مبهوت وسایل مذهبی پراکنده روی زمین را جمع می‌کرد.

«خانه‌ام چند خیابان پایین‌تر است. وقتی صدای تیراندازی را شنیدم، بلافاصله قهیمدم اتفاقی افتاده است. صدای انفجار هم متفاوت بود؛ شبیه موشک‌هایی که این روزها در آسمان سوریه مهندم می‌شوند نبود. وقتی رسیدم، فقط هرج‌ومرج و بوی خون را حس کردم. نتوانستم وارد شوم. من کاتولیک یونانی‌ام و آنها ارتدوکس یونانی‌اند، اما مطمئنم برخی از کشته‌ها را می‌شناسم. شاید حتی از بستگانم باشند. الان فقط بی‌حس شده‌ام؛ اینها حرف‌های جورج، یکی از ساکنان محل است.

شایعات و گمانه‌زنی‌ها درباره هویت مهاجم به‌سرعت در میان جمعیت پیچید. مارا، یکی دیگر از ساکنان، می‌گوید: «مطمئنم مهاجم چچنی یا یکی از اهالی قفقاز بود. یاد هست قبلا یک فرد افراطی به این کلیسا آمد تا مردم را به زور مسلمان کند و نیروهای امنیتی او را بیرون انداختند. این حتما انتقامی برای همان ماجرا بود».

وزارت کشور سوریه رسماً اعلام کرد که داعش مسئول این حمله است. پلیس و نیروهای لباس‌شخصی امنیتی جدید، که به سلاح کلاشینکف مجهز بودند، بلافاصله وارد عمل شدند و در سراسر شهر ایست‌های بازرسی ایجاد کردند. خودروها بازرسی و رهگذران تفتیش بدنی شدند.

این حمله مرگ‌بارترین اقدامی بود که داعش از زمان سقوط بشار اسد انجام داده است. پس از فروپاشی حکومت پیشین، احمد الشرع و گروه او، هیئت تحریرالشام (HTS)، زمام امور را به دست گرفتند. با وجود پیشینه رادیکال و همکاری سابق با داعش، دولت جدید وعده داد که از اقلیت‌ها، از جمله جامعه پرشمار مسیحیان و دیگر اقلیت‌های سوریه، حفاظت خواهد کرد. آنان مدعی‌اند بسیاری از هسته‌های داعش شناسایی و خنثی شده‌اند، اما این حمله توانست از میان تدابیر امنیتی عبور کند.

یادآوری تلخ سال‌های جنگ داخلی

این حادثه گامی به عقب برای سوریه و یادآور تلخی از ۱۴ سال جنگ داخلی ویرانگر این کشور است. بزرگ‌ترین چالش رئیس‌جمهور موقت، اتحاد گروه‌های مسلح متعدد با ایدئولوژی‌ها و گرایش‌های مذهبی و قومی متفاوت بود. با این حال، اقدامات مهمی چون توافق با نیروهای دموکراتیک سوریه به رهبری کردها (SDF) و ارتش ملی سوریه مورد حمایت ترکیه (SNA) انجام شده است. اما خطر داعش همچنان پابرجاست و به نظر می‌رسد این گروه هنوز هم تهدیدی جدی برای آینده سوریه محسوب می‌شود.

چشم‌انداز آینده سوریه

حمله اخیر به کلیسای مار الیاس در حومه دمشق، نه‌تنها بار دیگر زخم‌های کهنه جنگ داخلی ویرانگر سوریه را تازه کرد، بلکه به‌روشنی نشان داد که با وجود تغییرات گسترده در ساختار سیاسی و امنیتی کشور، تهدید نیروهای افراطی همچنان پابرجاست. سوریه پس از بیش از یک دهه جنگ، وارد مرحله‌ای حساس و شکننده از بازسازی و ثبات نسبی شده است. اما رخدادهایی نظیر حمله خونین اخیر، به‌وضوح آسیب‌پذیری این وضعیت را برجسته می‌کند.

در سال‌های اخیر و پس از سقوط حکومت اسد، دولت موقت به رهبری احمد الشرع و گروه هیئت تحریرالشام (HTS) تلاش کرده‌اند با کنار گذاشتن اختلافات ایدئولوژیک و مذهبی، نوعی نظم و انسجام را بر کشور حاکم کنند. توافق‌های صورت‌گرفته با نیروهای دموکراتیک سوریه و ارتش ملی سوریه، اگرچه از بروز جنگ‌های داخلی گسترده جلوگیری کرده، اما هنوز هم سایه اختلافات و رقابت‌های قومی، مذهبی و منطقه‌ای بر کشور سنگینی می‌کند.

در این میان، اقلیت‌های مذهبی به‌ویژه مسیحیان سوریه همچنان در معرض تهدیدات جدی قرار دارند. وعده دولت جدید برای حمایت از اقلیت‌ها و تأمین امنیت آنها، هرچند در عمل تا حدی تحقق یافته، اما حملات پراکنده و هدفمند گروه‌هایی چون داعش نشان می‌دهد که تأمین امنیت پایدار نیازمند ساختاری منسجم‌تر، همکاری‌های گسترده‌تر و اصلاحات عمیق‌تر در سیستم‌های امنیتی و اطلاعاتی است.

علاوه بر تهدیدات امنیتی، مشکلات اقتصادی و بحران‌های معیشتی نیز بر وضعیت کشور سایه انداخته‌اند. زیرساخت‌های آسیب‌دیده، آوارگی میلیون‌ها نفر و رکود اقتصادی، چالش‌هایی هستند که روند بازسازی و آشتی ملی را کند کرده‌اند. بسیاری از خانواده‌ها هنوز به خانه‌های خود بازنگشته‌اند و نرخ بیکاری و فقر در مناطق مختلف کشور بالاست. این شرایط، بستر مناسبی برای فعالیت و جذب نیرو توسط گروه‌های تندرو فراهم می‌کند.

از سوی دیگر، تحولات منطقه‌ای و بین‌المللی نیز به‌شدت بر آینده سوریه تأثیرگذار است. نفوذ قدرت‌های خارجی و رقابت‌های ژئوپلیتیکی در خاک سوریه، فضای بی‌ثباتی و ابهام را تشدید کرده است. ایران، ترکیه، روسیه و حتی برخی کشورهای غربی، هر یک به نحوی در معادلات سیاسی و امنیتی سوریه نقش دارند و همین موضوع، تصمیم‌گیری‌های داخلی را پیچیده‌تر می‌کند.

با این‌همه، امید به آینده‌ای بهتر همچنان زنده است. تلاش‌های جامعه مدنی، فعالان محلی و برخی نهادهای بین‌المللی برای بازسازی کشور، حمایت از آسیب‌دیدگان جنگ و ترویج هم‌زیستی مسالمت‌آمیز میان اقوام و مذاهب مختلف، روزهایی را امید ایجاد کرده است. اگر دولت موقت بتواند با ایجاد ساختارهای امنیتی قوی‌تر، مبارزه جدی‌تر با افراط‌گرایی و فساد و جلب اعتماد اقلیت‌ها و جامعه جهانی، روند اصلاحات و آشتی ملی را تسریع کند، شاید سوریه بتواند از چرخه خشونت عبور کند و وارد دوره‌ای از ثبات و توسعه پایدار شود.

در نهایت، مسیر آینده سوریه به تصمیم‌ها و سیاست‌های امروز گره خورده است؛ انتخاب‌هایی که می‌توانند سرنوشت این کشور را برای سال‌ها تعیین کنند؛ یا به سوی صلح، امنیت و بازسازی پیش ببرند، یا آن را گرفتار دور باطل ناامنی و خشونت نگاه دارند.

آمریکا و کلید خاموش اینترنت

اروپا زیر سایه تهدید



شرق: درحالی‌که دولت آمریکا هر روز ریسک‌ها را در یک بازی ژئوپلیتیکی که از آغاز جنگ تجاری ترامپ کلید خورده، بالاتر می‌برد، حالا اروپایی‌ها به این واقعیت تلخ پی برده‌اند که سال‌ها وابستگی به چند غول فناوری آمریکایی، برگ برنده را به طور کامل به واشنگتن داده است. آسیب‌پذیری مرگ‌بار اروپا، وابستگی تقریباً مطلق آن به ارائه‌دهندگان خدمات ابری آمریکایی است. راینش ابری، شریان حیاتی اینترنت است و همه چیز را از ایمیل‌هایی که می‌فرستیم و ویدئوهایی که تماشا می‌کنیم تا پردازش داده‌های صنعتی و ارتباطات دولتی به حرکت درمی‌آورد. تنها سه شرکت غول‌پیکر آمریکایی -آمازون، مایکروسافت و گوگل- بیش از دوسوم بازار این حوزه در اروپا را در اختیار دارند. این وضعیت، موجودیت آنلاین اروپا را در دستان شرکت‌هایی قرار داده که برای فرار از مقررات و جریمه‌ها، ناگزیر به جلب رضایت رئیس‌جمهور آمریکا هستند. مدت‌هاست فعالان حوزه استقلال دیجیتال در اروپا هشدار می‌دهند که این وابستگی به اِبر داده، به معنای امکان جاسوسی نهادهای آمریکایی از داده‌های حساس شهروندان اروپایی است؛ چراکه طبق قوانین ایالات متحده، دولت آمریکا می‌تواند به داده‌های ذخیره‌شده روی سرورهای آمریکایی دسترسی داشته باشد، حتی اگر این داده‌ها در خارج از خاک این کشور قرار داشته باشند.

سلاح‌سازی فناوری

در چرخه‌ای که رئیس‌جمهور آمریکا به‌سرعت قوانین را تغییر می‌دهد و دادستان کل دیوان کیفری بین‌المللی پس از صدور حکم بازداشت علیه مقامات ارشد اسرائیلی، دسترسی به ایمیل مایکروسافت خود را به دلیل تحریم‌های واشنگتن از دست می‌دهد، ترس از تبدیل‌شدن سلطه فناوری به ابزار فشار سیاسی حالا کاملاً واقعی به نظر می‌رسد. رَک مایرز، مدیر پژوهش در اندیشکده CERRE بروکسل می‌گوید: «ترامپ واقعا از اروپا متنفر است. او فکر می‌کند هدف کل اتحادیه اروپا ضربه‌زدن به آمریکاست. این تصور که ممکن است او دستور خاموش‌کردن اینترنت یا اقدامی شدیداً مخرب علیه منافع اقتصادی اروپا را بدهد، دیگر چندان هم دور از ذهن نیست». الکساندر ویندیشلر، مدیرعامل شرکت ابری اتریشی Anexia نیز می‌گوید آرزو داشت که متخصص فناوری رودتر درباره این وابستگی ناسالم هشدار می‌دادند. او می‌گوید: «آیا ترامپ واقعا دکمه قطع اِبر داده را برای اروپا می‌زند؟ نمی‌دانم، اما هیچ‌وقت فکر نمی‌کردم آمریکا تهدید به تصرف گرینلند کند. این دیوانه‌وارتر از قطع خدمات اِبر داده است».

سناریوی «اگر» تبدیل به واقعیت می‌شود

هشدارها فقط چنده ماه پس از بازگشت ترامپ به کاخ سفید شدت گرفت. ماتئاس

اک، نماینده حزب سوسیال‌دموکرات آلمان در پارلمان اروپا، در یک نشست در ماه مارس گفت: «دیگر معقول نیست فرض کنیم که کاملاً می‌توانیم به شریک آمریکایی خود تکیه کنیم. خطر جدی وجود دارد که همه داده‌های ما از طرف دولت آمریکا استفاده شود یا زیرساخت‌های‌مان به دست کشورهای دیگر دسترس‌ناپذیر شود». بنجامین روکولوشی، مدیر OVHcloud فرانسه نیز در همان نشست گفت: «خطر قطع سرویس به پارادایم جدیدی بدل شده است. اِبر داده مثل شیر آب است. اگر روزی این شیر بسته شود، چه؟».

معادل فناوری بستر شیر آب، این است که شرکت‌های ابری با دستور دولت آمریکا ملزم شوند ارائه خدمات در اروپا را متوقف کنند. راینش ابری به شرکت‌ها دسترسی مجازی به ذخیره‌سازی داده و قدرت پردازش می‌دهد که این قابلیت‌ها با شبکه‌های گسترده مراکز داده فیزیکی در سراسر جهان، بسیار توسعه یافته است.

سناریوی قطع خدمات

هرچند از کار افتادن کامل سرویس‌ها سناریویی افراطی به نظر می‌رسد، غول‌های فناوری آمریکایی دیگر این احتمال را به‌کلی رد نمی‌کنند. مایکروسافت در آوریل اعلام کرد بندی الزام‌آور به قراردادهایش با دولت‌های اروپایی می‌افزاید تا آنها آنلاین بمانند و در صورت صدور دستور تعلیق خدمات، در دادگاه مقاومت خواهد کرد. براد اسمیت، رئیس مایکروسافت، اذعان کرد که هرچند خطر صدور چنین دستوری «بسیار کم» است، اما این موضوع «نگرانی واقعی مردم اروپا» است. مایکروسافت همچنین قابلیت‌های جدیدی را برای کاهش نگرانی‌ها معرفی کرد. آمازون هم ساختار حکمرانی تازه‌ای برای «سرویس حاکمیتی» خود در اروپا طراحی کرده تا اطمینان دهد خدماتش حتی در شرایط دشوار ادامه خواهد یافت. شرکت همچنین کارمندانش را آموزش داده تا در صورت سؤال مشتریان درباره تحریم‌ها پاسخ بدهد که ممکن است او دستور خاموش‌کردن اینترنت یا اقدامی تمام تلاش عملی خود را برای ادامه سرویس‌دهی به کار خواهد بست.

اما بسیاری از کارشناسان می‌پرسند شرکت‌های آمریکایی تا چه اندازه می‌توانند در برابر دستورات کاخ سفید مقاومت کنند. کریستینا کافارا، اقتصاددان فناوری و استاد افتخاری دانشگاه کالج لندن، می‌گوید: «اگر بُعد سیاسی ماجرا خصمانه شود، تا چه اندازه این شرکت‌ها واقعا می‌توانند در برابر رئیس‌جمهورشان بایستند؟».

قطع ایمیل دادستان کل دیوان کیفری بین‌المللی

خبر قطع دسترسی کریم خان، دادستان کل دیوان کیفری بین‌المللی، به ایمیل

مایکروسافتی پس از اعمال تحریم‌های آمریکا در پی صدور حکم بازداشت برای نخست‌وزیر اسرائیل، نگرانی‌ها را بیشتر کرد. مایکروسافت از اظهارنظر درباره جزئیات این موضوع خودداری کرد و تنها به طور کلی اعلام کرد: «در هیچ زمانی ارائه خدمات به دیوان کیفری بین‌المللی را متوقف نکرده است».

آورا سالا، نماینده پارلمان اروپا و لابی‌گر سابق متا در بروکسل، در واکنش به این خبر نوشت: «بیدویی است که شرکت‌های آمریکایی باید تابع قوانین آمریکا باشند. برای اروپایی‌ها این یعنی نمی‌توانیم به قابل اعتماد بودن و امنیت سیستم‌های عامل این شرکت‌ها اعتماد کنیم».

سیاستمداران و کارشناسان خواهان راهکار واقعی اروپایی شده‌اند. فرانچسکا بریا، استاد نوآوری در دانشگاه کالج لندن، می‌گوید: «به‌راحتی می‌توان حس کرد که تنها یک دستور اجرایی با از دست دادن دسترسی به فناوری حیاتی و زیرساخت‌های مهم فاصله داریم. حالا کاملاً واضح شده که اروپا نباید به هیچ قدرت خارجی وابسته باشد که امکان قطع سرویس‌ها را دارد».

طرح ۳۰۰ میلیارد یورویی پشتیبان اروپا

تلاش برای دورشدن اروپا از اِبر داده آمریکایی با واقعیت تلخ دیگری روبه‌رو است: کنار زدن سلطه فناوری آمریکا نه آسان است و نه ارزان. یورگ کوکیس، وزیر پیشین دارایی آلمان، در آوریل گفت: «اگر به فضای ابری و هوش مصنوعی و مراکز داده نگاه کنیم، متأسفانه به اندازه کافی جایگزین اروپایی برای محصولات آمریکایی وجود ندارد». او خواستار احتیاط اروپا در واکنش‌های تجاری علیه ترامپ شد.

یکی از ابتکارات صنعتی که به‌عنوان الگو برای توازن بازار در نظر گرفته شده، «یوروستک» است که قیمت اجرایی آن تا ۳۰۰ میلیارد یورو برآورد می‌شود. این ابتکار از طرف گروهی از کارشناسان فناوری و اقتصاددانان و با حمایت صنعت اروپا طراحی شده و هدفش خودکفایی قاره در زیرساخت‌های دیجیتال تا سطح نرم‌افزار است. این جنبش سه هدف کلیدی را دنبال می‌کند: «خرید اروپایی»، «فروش اروپایی» و «تأمین مالی اروپایی». آنها از تصمیم‌گیرندگان می‌خواهند که به شرکت‌های اتحادیه اروپا در قراردادهای دولتی اولویت دهند، برای خریدهای دولتی سهمیه تعیین کنند و یک صندوق یوروستک برای حمایت از فناوری بومی راه‌اندازی کنند.

موانع مالی و مخالفت‌ها

رَک مایرز از CERRE معتقد است این پروژه بسیار پرهزینه است: «آنها صدها میلیارد برای این طرح می‌خواهند. این تصور که این منابع مالی یک‌شبه فراهم شود، خیال‌پرزانه است». گروه‌هایی مانند اتاق بازرگانی پیشرفته آمریکا نیز می‌گویند هزینه‌ها می‌تواند تا پنج تریلیون یورو هم برسد. درعین‌حال چند کشور اروپایی و شماری از نمایندگان پارلمان اروپا صراحتاً از طرح یوروستک حمایت کرده‌اند و حتی در توافق اخیر ائتلافی آلمان به این موضوع اشاره شده است. اما سیاستمداران اروپایی بر سر میزان فاصله‌گرفتن از فناوری آمریکا، با حساسیت‌گام برمی‌دارند تا به حمایت‌گرایی متهم نشوند؛ اقدامی که می‌تواند به واکنش واشنگتن منجر شود.

جست‌وجوی راه‌حل‌های قانونی

هنّا وِیرکونن، مسئول سیاست‌های فناوریانه اتحادیه اروپا، در پنجم ژوئن اعلام کرد: «هیچ کشور یا منطقه‌ای نمی‌تواند انقلاب فناوری را به‌تنهایی رهبری کند». او ضمن ارائه راهبرد جدید، اذعان کرد که اروپا «در معرض خطر تبدیل‌شدن وابستگی‌های فناوریانه و اقتصادی به سلاح» است. قوانین جدیدی که در بروکسل در دست تدوین است، می‌تواند تأثیر ترامپ بر ایجاد اختلال گسترده دیجیتال را به شکل محسوسی کاهش دهد. اما این ابتکار که هدفش ارتقای سطح امنیت سایبری راه‌حل‌های ابری برای شرکت‌ها و دولت‌هاست، به دلیل حساسیت برای آمریکا و اختلاف نظر میان کشورهای اروپایی ماه‌هاست در بن‌بست مانده است. این طرح ممکن است گواهی‌نامه‌ای سطح بالا برای مصونیت از قوانین خارجی ایجاد کند. این اختلافات بر مبنای میزان تمایل کشورها برای فاصله‌گرفتن از فناوری آمریکا و موضع‌گیری علیه رابطه فرآآلتانلیک شکل گرفته است. درخواست اطلاعاتی که در اکتبر از طرف پولیتیکو ثبت شد، نشان داد وزارت خارجه آمریکا از سپتامبر ۲۰۲۳ بارها در این زمینه با کمیسیون اروپا مکاتبه داشته و کمیسیون از انتشار این اسناد خودداری کرده، چراکه افشای آن «اعتماد متقابل بین اتحادیه اروپا و آمریکا را خدشه‌دار می‌کند».

فرانسه با صراحت خواستار استفاده از این گواهی‌نامه‌ها برای حفاظت از داده‌ها و دور نگه‌داشتن داده‌های اروپایی از قوانین برون‌مرزی مانند Cloud Act آمریکا شده است. کلارا شاپایز، وزیر دیجیتال فرانسه، گفته: «کش‌های ژئوپلیتیک بیش‌ازپیش ما را مجبور می‌کند تا درباره حاکمیت داده‌ها و محل نگهداری آنها بازاندیشی کنیم».

در سوی مقابل، هلند که از مشتریان بزرگ فناوری آمریکاست، تا مدت اخیر با این برچسب مخالفت می‌کرد؛ اما آشتنگی اخیر روابط فرآآلتانلیک باعث شده این کشور هم در موضعیست تجدید نظر کند.

بحران در اتحاد غربی؛ ناتوروی خط باریکِ بقا

صورت نگرفته بود، هگست نیز بارها از پاسخ به این سؤال که روسیه متجاوز است یا نه، طفره رفت. برخی معتقدند محدودیت‌های ناشی از تحریم‌های کنگره، دست دولت ترامپ را بسته است و بازگشت به روابط عادی با روسیه، حداقل در کوتاه‌مدت محتمل‌تر از تصویب طرح‌های تنبیهی جدید است. این واقعیت‌های تلخ، اما غیرقابل انکار، شرایطی است که اروپا و بریتانیا باید با آن روبه‌رو شوند. بهترین راه‌حل، برخورد واقع‌بینانه، استثنای و الهام‌گرفتن از شعار روزولت است: «آرام و قاطع باشید و چماق بزرگی در دست داشته باشید».

اقتصاد اتحادیه اروپا با ۲۰ تریلیون دلار و بریتانیا با چهار تریلیون دلار، قدرتی عظیم است. با رهبری خردمندانه-از مکرون و فردریش مرتز تا دونالد توسک، جورجیا ملونی و اوزرلو فون در لاین-اروپا می‌تواند خود را بازآزایی و حتی راه را برای عضویت نهایی اوکراین در اتحادیه هموار کند.

چشم‌انداز بازآرایی راهبردی

اروپا و بریتانیا باید به طور مشترک، برنامه‌ای جاه‌طلبانه برای آزادسازی تجارت تدوین کنند و به جای تلاش برای تطبیق با سیاست‌های حمایت‌گرایانه ترامپ، بر همکاری‌های نزدیک با یکدیگر تمرکز کنند. در چنین فضایی، نباید اجازه داد مباحثات داخلی آمریکا، چارچوب گفت‌وگوهای راهبردی اروپا در حوزه امنیت، اوکراین و تجارت را تعیین کند. در پایان، دوران پراشوب کنونی روابط فرآآلتانلیک نیز خواهد گذشت و روزی خواهد رسید که آمریکا دوباره به‌عنوان شریکی سازنده وارد عمل شود. اما تا آن زمان، ادامه وابستگی به تصمیمات و دغدغه‌های واشنگتن، جز آسیب به منافع اروپا و بریتانیا، نتیجه‌ای نخواهد داشت.